

778

Učiteljska knjižnica

Zemljepisni
in
zgodovinski opis šolskega
okoliša Naklo

91

N 514/1971

TURISTIČNO DRUŠTVO NAKLO
SEKCIJA ZGODOVINARJEV
IN MUZEALCEV

Z E M L J E P I S N I

O P I S O K O L I Š A.

LE G A.

Priroda je obdarila našo domovino z veliko slikovitostjo. Lepa je, kakor malokatera zemlja na svetu. Del te domovine, ki jo čuva mogočni Triglav, je naša prelepa Gorenjska z mogočnimi gorovji, ki obdajajo, kakor venec rodovitno Kranjsko ravan, na kateri je poseljenih vse polno lepih vasi, kjer žive krepki in trdi Gorenjci.

Na tej rodovitni ravnini je tudi vas Naklo in še sedem drugih vasi, ki spadajo pod zvon sv. Petra v Naklem. Vseh teh osem vasi tvori naklansko župnijo in obenem naš šolski okoliš, ki leži med $46^{\circ} 15'$ in $46^{\circ} 17'$ sev. zemljepisne širine ter $31^{\circ} 56'$ in 32° vzh. dolžine. Na svz. šolskega okoliša leži vas Zeje, na jvzh. pa Police. Smer tej skoro poldrugo uro dolgi, stisnjeni ravnini je skoro ista kot jo ima Sava.

Naklanski šolski okoliš meji na sev. na Duplje, Goriče, Trstenik in Predoslje, navzh. na Kranj, na svz. na Tržiško Bistrico, na j. in jgz. na Savo.

Svet ni gorat. ravan je napeta in je ponekod ožja, ponekod širja. Na svzh. je ravan najvišja. Od tam se neznatno spušča proti jvzh. višinska razlika je le malenkostna /402 do 428 m/. To ravan obdaja na sev. velik valovit Vojvodin boršt, na j. in jgz. pa skalnata reber, ki se vleče po vsej jgz. strani ravnine. Na tej rebrni se razprostira pogozdena Dobrava. Na Dobravi in Vojvodin em borštu je polno vrtač ali dolcev kakor na Krausu.

Morfologija.

Vse na svetu se prenavlja in izpreminja. Tako se izpreminja tudi zemeljska površina. Gorovja, doline, ravnine, jezera in morske kotline, vse to je plod nastajanja in razpadanja. Kamnine, ki sestavljajo nebotične gore, prot, glana in rodovitna

... to je produkt ne-

prestanega presnavljanja, ki tvori zgodovino naše zemlje/geologija/.

Ob koncu terciara in v začetku diluvija/ledene dobe/ je bila v glavnem ustvarjena današnja razporeditev gorovij in usadov/ usedlin, udorin/. Tako nastala gorovja so bila izpostavljena denudaciji/razjedanju/. Izpodnebni činitelji, kemični in mehanični, so razdirali in zniževali gore. Nizki deli - doline in ravnine - so se polnile s prodom in peskom, ki sta ga naplavljalisa Sava in Tržiška Bistrica.

Ledena doba je imela štiri oddelke. To se pravi, da je po prvi ohladitvi zemlje sledila krajša toplejša doba, zato so seledniki v nižinah razstalili in se na ta način pomikali nazaj v gorovja. Nato je vnovič nastopila hladnejša doba, a tej je sledil toplejši medledniški presledek. To se je še dvakrat ponovilo. V medledenih /interglacialnih/ dobah so reke, ki so imele svoj izvor v talečih se lednikih, vrezale struge v prej nanešeni prod in ga odnašale ter ga kopičile v spodnjem delu svojega toka. V dolini Save vidimo ostanke vseh štirih medledniških polic ali teras.

Proč starejše dobe je na površini precej preperel, v spodnjih plasteh pa se je trdneje sprejel v laboro/ sprimek, konglomerat/.

V zemlji se vršijo stalne spremembe njenih mineralnih in organskih sestavin, ki jih povzročajo: kisik, voda, sonce, bakterije, glive plesnivke in alge. Te izpremembe imenujemo razkrajanje ali trohnjenje, t.j. nastajanje humusa. Zemlja /humus/ nastaja torej iz kamena in rastlinskih ter živalskih ostankov.

V vsem našem šolskem okolišu je zemlja v spodnjih plasteh ilovnata, v Vojvodinem borštu in na Dobravi pa je ilovnata deloma tudi v zgornjih plasteh, zato so v prejšnjih časih žgali tu opeko in odtod ime vasi Cegelnica. V naklanski kotlini pa je svet prodast, toda krije ga črna prst. Plast prsti je nekod debelejša, drugod tanjša. Rud na tem ozemlju ni.

ma

Podnebje vsake pokrajine je odvisno od mnogih činiteljev. Ti so : oddaljenost od ekvatorja in od morja, nadmorska ali absolutna višina itd.

Naš šolski okoliš pripada srednjeevropskemu podnebju. Zime so razmeroma mrzle, a poletja dosti topla. Zime so precej dolge in pade mnogo snega, ki obleži navadno 4 do 6 mesecev. Pomlad je običajno deževna. Tudi poletja so večkrat mokra. Zlasti popoldne rado dežuje, zato ni nikdar posebne vročine. Najbolj vroča sta julij in avgust. Tudi jesen je rada deževna in včasih pade že oktobra sneg. Podnebje je zelo zdravo.

Visoke gore in gozdovi, ki obkrožajo naša polja in vasi, nas varujejo pred močnimi vetrovi. Viharjev skoro ne poznamo. Če pihata sever /krivec/ ali burja /vzhodnik/, ki prihajata s celine, prinašata suh in mrzel zrak in lepo vreme. Jug, ki prihaja z Jadranskega morja, je topel in prinaša vlago, zato takrat dežuje. Jugovzhodnik, ki je hladnejši, prinaša v zimskem času sneg. Vsi navedeni vetrovi pihajo v vseh letnih časih.

Od severa prodira k nam zimski mraz, a poleti se močno segreje, zato imamo velik razloček med zimsko in poletno toplino. Zime so povečini zelo hladne /v jan.- 10°C , Naklo je najmrzlejši kraj med Kranjem in Tržičem/, zelo snežene in spremenljive. V juliju in v prvi polovici avgusta kaže toplomer $35-40^{\circ}\text{C}$.

Naš okoliš leži na jgzp. strani gorovij, ki nas obdajajo, zato imamo mnogo padavin. Na leto okoli 1 500 mm. Največ dežuje pomladi in v zgodnjem poletju, pozimi pa pade debel sneg. Toča je zelo redek pojav, pač pa napravi slana mnogo škode pomladi na sadnem drevju in na polju, jeseni pa uniči ajdo. Megla, ki sega do Kranjskega polja, je pri nas redka.

Ob jgzh. meji našega okoliša teče največja jugoslovanska reka Sava. Njena struga je ponekod ozka, drugod se deloma razširi. Izpod visokih pečin, nagromadenih na njenem bregu, vre vanjo dosti studencev. Iz tega sklepamo, da mora biti Do-

hidrografija.

brava bogata na vodi, saj vsi priteko izpod Dobrave in tečejo po mahu, kjer puščajo apnenec, ki dela kamen lehnjak, kar se dobro vidi nad okroglaškim mlinom ob izviru studenca. Tudi v Vojvodinem borštu so velike zaloge tekoče vode. Iz njegovih tal izvira na stotine studencev. Močnejše so že zajeli in napeljali po ceveh v vasi, kjer primanjkuje vode. Zejancem daje vodo studenec v Dupljah, Strahinjeem vasnica, Naklancem Grapovščica, Lebinica pa napaja Cegelničane, Pivčane.

Lebinca sprejme še malo Lebinico, zavije po travnikih proti Pivki in izgine med njivami kakor ostali studenci. Ob nalivu močno naraste, poplavi travnike in njive in odnaša iz njiv prst in pušča na njivah pesek in kamenje. Nato dere dalje skozi Temnik v Savo.

Nekateri studenci tudi poniknejo. Ostale studence v Vojvod. borštu zbira Zelinica, ki se izliva v Tenetišnico. Talne vode v naklanski kotlini ni. večjih močvirij tudi ne, le v Vojvod. borštu je tu in tam močvirnat svet, kar pa ne more kvarno vplivati na zdravje v okolici.

Vpliv zemlje.

Prebivalstvo se po večini ukvarja s poljedelstvom in živinorejo. Glavni vir dohodkov daje obdelovanje zemlje in živinoreja. Ostale gospodarske panoge so manjšega pomena. Poljedelskih delavcev skoro ni, pač pa je mnogo kmečkih sinov in hčera uslužbenih v kranjskih tovarnah. Radi tega je gospodarsko stanje zelo dobro. Ob poletnem delu pa se občuti pomanjkanje poljskih delavcev.

Od podnebnih razmer je zavisno posebno rastlinstvo. Poleg rodovitnih tal rabi rastlina dovolj toplote in vlage. Pri nas zelo dobro uspeva krompir, dalje vse vrste žita, proso, ajda, pa tudi koruza, pesa, repa in korenje. Rosamezne vasi imajo že zadružne stroje za sejanje žita, uporabljajo se tudi vse vrste modernih plugov, ki so primerni za našo zemljo. Uporabljajo se tudi umetna gnojila, zato je pridelok na splošno dober.

Od sadjarstva gojijo pri nas največ jabolane. Hruške in češplje ter ostalo sadno drevje prihaja manj v poštev. Rosamezni posestniki imajo prav lepo urejene sadovnjake. Sadno drevje čistijo in škrope ter gnojijo, zato je pridelek temu primeren. Izmed jablan sade zdaj priporočene vrste po sadnem izboru za gorenjsko podnebje: Boikovo jabolko, Baumanovo reneto in Ontario, ki so pozne, trpežne in primerne za kupčijo. Po vaseh imajo združne sušilnice.

Graje vredno je pri tukajšnjih sadjarjih, da premalo upoštevajo navodila, ki jim jih daje strokovni list o snaženju in obrezovanju sadnega drevja. Prav tako večina sadjarjev omalovažuje izbor sadnih vrst. Sadja prodajorazmeroma malo, ker je slabši kvalitete. Uporabijo ga za kuhanje žganja, ki ga večji del popijejo doma, kar je v zdravstvenem oziru kvarno. Pametneje bi bilo, da bi slabše sadja posušili za krehlje/ sušje/ in sadjevec.

Na Dobravi in Vojvod. bor. rasto le beli ali navadni borovci, vmes je tudi nekaj smrek. Listnatega drevja je prav malo. Tu in tam vidiš nekaj hrastov, bukev, gabrov in jelš.

V obeh gozdovih je med vresjem mnogo borovnic in zlasti ob mokrih letinah tuči precej gobanov ali jurčkov. v Vojvod. b. rasto tudi brusnice. Vse te gozdne sadeže prodajajo v Kranj in Tržič, kar daje siromašnim ljudem skoro edini zaslužek.

Vsled obilice padavin raste po naših travnikih bujna trava in krmske rastline, zato je živinoreja dobro razvita. Vsi kmetje rede govedo pincgavske pasme. Te krave so dobre mlekarice, a za vprežno živino ravijo le konje. Tudi prešičjereja pri naša kmetu obilo dohodkov. Konjereja je bila v časih, ko še ni bila zgrajena železnica skozi Naklo, je bila konjereja bolje razvita.

v Vojvod. b. živi precej srnjadi, zajcev, lisic, včasih se dobi celo kaka vidra. Tudi divja mačka je bila že ustreljena. Redko prileti s Storžiča tuči divji petelin.

V žitnih poljih žive jerebice, prepelice, pa tudi fazani. V gozdovih so gozdni jerebi.

Po poljih in gozdovih se spreletavajo jate vran, ki napravljajo posebno na koruzi mnogo škode. Spomladi nas obiščejo divji golobi in race. Seveda nam ne manjka tudi kukavice in malih pevcev, kakor: kosov, ščinkavcev, sinic in taščic. Škorci se ustavijo le naprerodu. Gosenice kapusovega belina naredo mnogo škode in enako tudi rjavi hrošči. Lubadar se redko pojavi v naših gozdovih.

naseljenih hiš. Navadno je nastalo naselje tam, kjer je bilo v neposredni bližini na razpolago plodno zemljišče, primerno za obdelovanje. Mesto za naselje je odbrano tako, da se z njim ne odkoduje in ne zmanjša površina orne zemlje. Zato so se naše vasi ob robu, tam, kjer se začne gozd. Naklo, Žeje, Pivka in Polica so ob državni cesti, ostale vasi so zvezane z vaškimi potmi.

Hiše stoje razmetane, brez vsakega sistema. Tem vasem pravimo vasi v gruči ali na kupu. Take vasi so Naklo, Cegelnica, Pivka, Strahinj, Polica in Okroglo. Le Žeje in deloma Naklo bi lahko prištevati k obcestnim vasem. Obcestne vasi so navadno zelo stare.

Najbolj razširjena oblika kmetiške domačije pri nas je gručast kmeti dom. Tu stoji hiša zase, a gospodarska poslopja prav tako vsako zase, seveda blizu skupaj, tvoreč skupino zgradb razporejenih brez reda in sistema. Red in sistem se moreta ugotoviti le toliko, kolikor ju narekuje gospodarski in gospodinjški nagibi. Hlev in svinjak morata biti postavljena tako, da je dostop iz kuhinje čim najbolj prikladen, skedenj in svistli pa tako, da je ugoden dovoz. Navadno sta hlev in skedenj združena. Hlev je spodaj, nad njim pa skedenj. Včasih pa je oboje priključeno skoncema na hišo in tedaj imamo vse pod eno streho, kar imenujemo stegnjeni ali enotni dom. Toda tudi v tem primeru stoji kozolec sam zase.

V našem šolskem okolišu ni videti nobene prave gorenjske

hiše.

Novejše zgradbe so modernizirane oblike osrednje slovanhiše. Te so večje in imajo tudi večja okna. Od navadne osrednje slovanske hiše se razlikujejo po tem, da so zidane z opeko in krite s strešniki. Vse njene značilnosti temelje v sodobnem načinu gradnje. Stojijo povečini zase, ločeno od gospodarskih poslopij.

Najbolj značilno slovensko gospodarsko poslopje je kozolec, kjer se suši žito in tudi drugi poljski pridelki. Pri nas so v navadi brezstrešni kozolci. So leseni ali pa imajo betonske strebre.

Poslopja so grajena iz brun, ali pa so spodaj zidana, zgoraj pa lesena. Novejša poslopja so zgrajena iz opeke. Ker pade velikosnega, imajo strme strehe.

Promet:

Vse naše vasi imajo dobre zveze s Kranjem, Tržičem in Ljubljano, po železnici ali po cesti. Od Kranja smo oddaljeni 5 km, od Tržiča 12 km, od Ljubljane 30 km. Z vlakom, oziroma z avtobusom, potrebujemo do Kranja 8 min., do Tržiča 25 min. in do Ljubljane 1 uro.

Državna cesta je bila spomladi 1938. asfaltirana od Brezij do Nakla in od tu dalje banovinska proti Brdu. Na pomlad 1939 se je začelo z delom nove betonske ceste, ki se bo ognjila naše vasi radi sedanjih ostrih ovinkov. To cesto grade od Kranja do Nakla /Jaslice/ in od Kranja do Jeperce, /do tja je že zgrajena iz Ljubljane /, le gaštanjski nadvoz je bil dograjen že leta 1938. Radi odličnih cest, gmotnega blagostanja in letoviščarstva je vse leto živahen avtomobilski promet, zlasti v poletnih mesecih do 1000 vozil dnevno. Iz Tržiča vozi dnevno 7 avtobusov v Ljubljano in v poletnih mesecih še posebni avtobus na progi Eled - Ljubljana. Poleg tega vozi še 6 vlakov dnevno na progi Kranj - Tržič. Promet je odlično razvit.

v kraju imamo dnevno pošto dvakrat. Brzojava nimamo, poštnega telefona tudi ne, pač pa ima Mlekarska zadruga svoj

telefon, katerega lahko v potrebi uporablja tudi vsak zasebnik. Ves šolski okoliš je elektrificiran.

tična razdelitev: Naš šolski okoliš tvori skupno s šolskim okolišem Rodbrezje upravno občino Naklo. Upravna občina ima sedež v Naklem. Vsa občina meri ha....., od tega je njiv ha..... travnikov ha....., gozdov, ha....., vrtov ha..... Ostalo odpade na vasi in neobdelan svet.

Občina spada v kranski okraj. V upravni občini Naklo sta dve župniji: Naklo in Rodbrezje. Njihov obseg se krije s šolskim a okolišema.

iv pokrajine na ljudstvo: A. Koblar karakterizira v svoji knji gi "Zgodovina nakelske fare" naše ljudstvo tako:

"Čvrsti so, spoštujejo jih v bojnih vrstah, pridni so, lepo obdelano polje ti pove to, nadarjeni so, ni stanu, ki bi ne štel kakega Nakelčana med svojimi odličniki, verni so, tri okrasno opravljene cerkve so priča vnetosti za čast božjo. Kjer je luč, tam je tudi senca. Bog daj, da izgine čimpreje prejuška kovanje telesne moči."

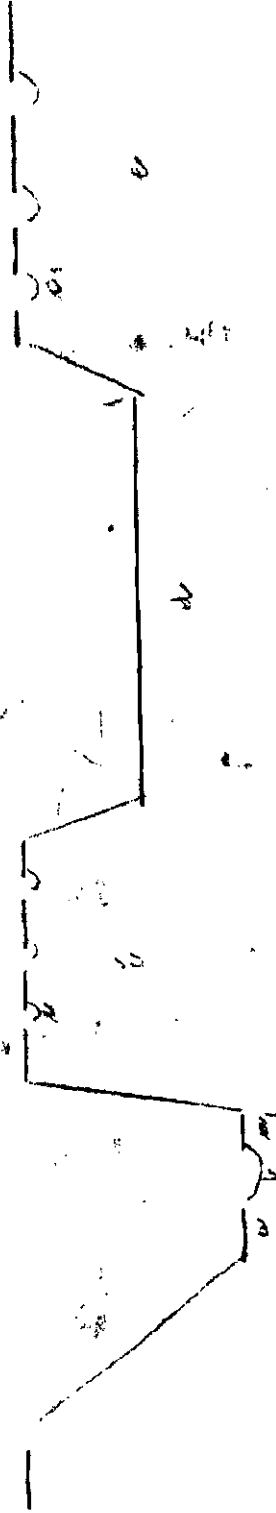
K tej sodbi je pristavil nekdanji naklanski nadučitelj Petrič :

" Dovoljujem si, da označim še par njihovih lastnosti in sicer ne z namenom, da bi jih mislil s tem postavljati v slabo luč, pač pa da lažje spoznaš tipični značaj Naklanca. Te lastnosti so: malo prevelika ošabnost, trmoglavost in samohvalnost. Premalo zmisla imajo za pametno združevanje. rudi politično so premalo razsodni. Svoje predatojnike, bodisi politične, bodisi cerkvene spoštujejo."

K tema karakteristikama bi bilo še pristaviti, da so narodno premalo zavedni, kar je splošna napaka Slovencev.

PREHEZ OZEMILJA SOL. OBCINE

NAMLO

- a1 = druga stran (stranica)
- b1 = druga stran
- a2 = vrh ali dol
- b2 = gost. stran (stranica stranica)
- d = stranica (stranica) (stranica stranica)
- u = (površina) (površina stranica)

Z G O D O V I N A Š O L S K E G A

O K O L I Š A.

Prazgodovina:

Iz te dobe nimamo nobenih izkopanin, zato ne vemo o njej ničesar zanesljivega nanašajoče se na naš šolski okoliš. Ker pa so v sosednjem Kranju izkopali predmete iz hallstadske dobe, je verjetno, da so bili tudi pri nas že v tisti dobi naseljeni Iliri in pozneje tudi Kelti.

Rimska doba:

V dobi cesarja Avgusta so zasedli Rimljani ob osvojitvi Vzh. Alp tudi našo kotlino. Njihova vojaška sila se je mogla uveljaviti brez posebnih prisilnih sredstev proti iliro-keltskemu prebivastvu, ki je bilo razdeljeno v majhne plemenske enote. Iz strateških ozirrov so poskrbeli osvajaletci predvsem za vojaško cesto, ki naj bi vezala Italijo z vzhodom in severovzh. preko Krasa in Emone. Dokler je bila državna meja ob Donavi, se Rimljani niso posebno zanimali za gorenjsko ravnino, kajti tu ni bilo važnih naravnih bogastev, ki bi bila primerna za izkoriščanje. V rabi so ostala stara tovorniška pota iz prazgodovinske dobe, ki so vodila od severa preko prelaza Ljubelja. Najdbe na gradiščih v Naklem, pri St. Vidu in Medvodah utemeljujejo domnevo, da je šla zvezna pot skozi Naklo, čez Ljubelj v Virunum na Koroškem. Skromne nadbe iz rimske dobe so se našle tudi pri nas. Na Pivki na Iglejevem / Pavlinovem / dvo-rišču je izkopal še živeči Iglej rimsko žaro, t.j. kamnito posodo s pokrovom. V njej je bil pepel mrtveca. Omenjeno žaro hranijo še sedaj pri Iglejevih.

Srednji vek:

Sredi šestega stoletja so se po razpadu države Vzh. Gotov pomaknili preko našega ozemlja do Julijskih Alp Longobardi, ki so se pozneje umaknili proti koncu stoletja ob odhodu v Italijo pred prodirajočimi Obri in Slovani. Višji in srednji sloji prebivalstva so propadli. Nižji sloji, ki so bili na

Slovencev so ostali docela neposeljeni obsežni gozdovi, ki so pokrivali ravnino med Fržiško Bistrico in Kokro /Vojvodin bor./ Takratni naseljenci so se največ bavili z živinorejo in obdelovali tudi polje.

Bliznji gradovi:

Po razpadu Obrov v 10. st. , je uspel nemški napad preko Ljubelje in Nemci so zavlada^{li}li tukajšnjim gorenjskim krajem. Da bi zavarovali svojo ukradeno posest , so na severni in zah. strani strateško utrdili višje ležeče kraje , kjer so naselili bavarske čuvarje, mejne grofe - gradiščane. Takšna utrdba je bila tudi na Gradišču nad Pivko, ki jo je v jeseni 1935 preiskal R.Ložar s prof. dr. Zontarjem . Ugotovljeno je bilo , da so bili deli stavbe leseni in obdani z nasipi zemlje in kamnitimi stolpi. Slično gradišče je baje stalo med Žejami in Strahinjem / zemljišče "ev/, tretje pa na žejanski Dobravi/Gradišče/ ob izlivu Trž. Bistrice. V teh gradiščih so bivali v 13. st. nemški vitezi iz rodu Ortenburžanov, ki pa so že v naslednjem stol. izumrli.

Zelo razsežno posest na Gorenjsk^{em} so združili Ortenburžani v upravne urade s središči na gradovih. Naklanski urad je obsegal tele vasi: Vel.Naklo ., M. Naklo, Pivka, Police , Strahinj, Zadruga, Duplje , Letenice, Goráče , Rupa, Loka na Primskovem, Gorenje, Suha, Milje, Predoslje, Kokrica , Ilvka in Mlaka. Vel. in M. Naklo, Pivko, Police je kupil Friderik Ortenburški 1304 od bratov Ditmarja in Ulrika iz Greifenfelza.

Ko so izumrli Ortenburžani 1418., je prešla večina zemljiških posestev sev. od Save v oblast celjskih grofov, ki so izročili upravo posestev svojemu deželnemu knezu- vicedomu. Pod njegovo oblast je spadal tudi naklanski oskrbnik, ki je zbiral davščine podložnih kmetij in obračunaval z glavno upravo v Celju. Celjski grofje so oprostili svoje podložnike v naklanskem uradu vsake tlake/ ročne, vožne in tovarne/. S tem se je kmetijski stan opomogel. Po smrti zadnjega Celjana 1456 se je za kmete stanje poslabšalo , ker deželni knez ni znal gospoda-

riti. V zakup oddana posestva so kmetom poviševali dajatve in zahtevali zopet vse vrste tlake. Za cesarja Maksimiljana I. je bil 1494 upravitelj naklanskega urada Jurij pl. Egkh, ki je v prvih letih 16. stol. zgradil dobro utrjen grad Brdo pri Fredisljah, ki je zdaj last kneza namestnika Pavla. Jurij Egkh se je udeleževal v vojnah z Benečani/ 1508 do 1518/ kot goriški glavar.

V drugi polovici 15. st. se je pojavil nov sovražnik Turk. Turki so prihrumeli skoro leto za leto do Kranja ter puštošili ob Savi in Kokri navzgor./1471., 1473., 1475., 1478., 1480., 1483., 1491./ .Nateh svojih pohodih so bili tudi v Naklem. Zanesljivo vemo le za leto 1475. Najbrže ni bil to edini primer. Pod Mal.Naklem so našli pozneje podkev turškega kova. Prebivalci so se skrivali pred neverniki v gozdovih in zlasti v jamah za Strahinjem in za Žejami. Cerkvico v bližnjih Podbrezjah so utrdili v tabor. Na Šmarjetni gori so zažigali kresove, da so s tem naznanjali prihod Turkov.

deželsko sodišče: Mejni grof je vršil kot kraljev uradnik višje sodstvo v krajini. Vodil je prave ali redne sodne zборе, ki so se sestajali trikrat letno tudi v Kranju. Grof je postavil stalnega sodnika, ki je skliceval po potrebi izredne sodne zборе. Ustanovili so deželsko sodišče. Grofov uradnik je postal deželski sodnik.

Že v desetem in enajstem stol. so podelili nemški vladarji Freizingu in Briksnu posebno pravico, s katero naj bi bila cerkvena posest izločena iz oblasti grofa in njegovih uradnikov. Sodnik ni bil več upravičen pozivati nesvobodnike /tlačane/ iz obeh posesti pred svoje sodišče in nismel več terjati javnih dajatev in kazni/ glob/ od podložnikov. Leta 1257. je podelil patriarh Gregor freizingškemu škofu krvno sodstvo za Škofjo Loko. To pravico je obnevil 1274 kralj Premisl Otokar II. in jo raztegnil na vso brižinsko posest, ki je spadala pod Loko, zlasti Okroglo in Stržišče s Šmarjetno goro vred.

Po porazu češkega kralja je Majnhardt Tirolski odvzel 1277 Freizingu omenjeno pravico, toda Rudolf Habsburški je sledil v razmerju do cerkvenih knezov Otokarjevemu zgledu in je ukazal, da mora freiz.deželno sodstvo v Loki ostati. Odslej so se škofje sklicevali stalno na privilegij češkega kralja.

Deželski sodnik ni le sodil v težkih kazenskih stvareh, marveč je izvrševal tudi važne upravne pravice, s katerimi so bili združeni dohodki, zlasti iz neobdelanega sveta pašnikov, logov in gozdov, ki niso bili v lasti ali najemu.

Kdor je želel iztrebiti ali obdelati del "gmajne" ali postaviti na njej kočo, se je moral javiti pri deželskem sodniku, ki mu je dal odmeriti zemljo in jo je vpisal v urbar ter določil zanjo javno dajatev. Če se je kdo polastil zemlje brez predhodne dovolitve mu je dal sodnik podreti plošč ograjenice in kočo razbiti. Iz pravice do gmajne je izvirala tudi lovska pravica. Za meščane je prihajal v poštev le lov na malo divjačino/ zajce, lisice in ptice/, večji lov je ostal knezu. Dovoljenje za postavitev obrtnih naprav, kakor mlinov in žag ob vodah pa je dajal deželni knez.

Gospodarsko najvažnejši je bil užitek gozdov. Razlikuje gmajnske in one gozdove, ki jih je izvzel deželni knez prosti uporabi. Takšen gozd je bil veliki boršt, ki se je raztezal med Naklem, Kokrico in Letenicami in se od konca 15. st. imenuje Vojvodin boršt. Tu je bilo lovišče na medvede, rise in volkove. Onstran Zelin potoka je bil mestni srenski gozd in pašnik, ki so ga zasadili s smrekami.

Kazenska sredstva deželskega sodišča v Kranju so bila različna. Najhujša kazen je bila smrtna kazen z obešanjem ali obglavljenjem na mestnem travniku v kranjskem polju na "Gavgarici". Tu je stal sramotni steber. V kazenskem postopanju pred dež. sodiščem so skušali doseči priznanje z mučenjem ali torturo.

Starejša bremena kmečkih podložnikov v naklanskem uradu

niso bila pretežka. Tlaka je bila majhna, toda ne povsod. Nastali so znani kmečki punti. Sele po zmagi Jurija Herberštajna nad kmečkimi oddelki je nastopil mir. V Kranju so dali usmrtiti puntarske voditelje. Pl. Egkh so želeli izkoristiti kmečki poraz ter so povečali podložniške dajatve, zato so se kmetje naklanskega urada pritožili pri cesarju, ki je odločil 1516, da ostane vse po starem.

Že leta 1521. je odvezel mestu vladar Vojvod. boršt. Nadvojvoda Karl je želel napraviti gozdno gospodarstvo v boljši red. Postavil je gozdnega čuvaja, ki je gojil srne in divje koze ter zatiral zveri, volkove in pazil, da niso sekali drevja brez dovoljenja. Kmetje bližnjih vasi pa se niso hoteli držati predpisov. V drugi polovici 16. stol. so hodili vedno pogosteje kar v večih skupinah, z vozovi in oboroženi, obdeljah in praznikih, celo na velikonočni pondeljek v vojv. boršt drevje krast. Zdaj so se pridružili kmetje iz Nakla, Rivke in Dupelj v skupinah, sekali, nakladali in stražili za kupi kamnja, da bi odbili napad čuvarjev.

Protí koncu 16. stol. je naraslo kočarstvo ob robu gozda. Z dovoljenjem urbarskega urada v Kranju so izsekavali dele gozda in jih obdelali. Nastale so njive in travniki, ki so jih vpisali v urbar in obremenili z dajatvami. V prvi polov. 17. stol. je več sto oboroženih kmetov iz sosesk vdrlo v gozd, podrlo ograje, poteptalo njive in zažgalo nekaj koč.

Francози:

V živem spomínu so ostali francozi, ki so prišli 17. decembra 1805 tudi v Naklo in ostali tu do 31. januarja 1806. Francoska vojska je napravila občini veliko škodo. Denarne kontribucije so praznile Naklancem žepe. Kmetje so morali polniti francoska skladišča v Ljubljani s senom, ovsem in slamo. Št štiri leta pozneje so francozi plenili tri ure po Naklem, ker so zvedeli, da jim hočejo domačini ukrasti blagajno, ki so jo imeli shranjeno pri zgubi v

Francози so uknili kranjsko dež. sodišče in odpra-

vili sodno oblast zemljiških gospodov. Desetega oktobra 1810 je bila ustanovljena gimnazija v Kranju . Z ukinitvijo dežel. sodstva je odpadla mitnina pri Naklo, ostala pa je še snopna mitnina pri Strahinju.

Revolucija 1848.

Februarja 1848. so napravili v Kranju prvo večjo poskušnjo konjskega mesa. Povabili so tudi pesnika Frešerna, ki je spesnil šaljivo prigodnico v odgovor na staro zabavljico: V Kranju smo konja pobili pa v Naklo koline vrnili.

Padec starega režima na Dunaju po prevratnih dnevih marca 1848 je vplival tudi na naše kraje , kjer so se zaželeli politične svobode . Po zgledu ljubljanskih demonstrantov so tudi Kranjčani navalili na stanovanje komisarja Pajka. Pozneje so se zbalii krvavih spopadov z okoliškimi kmeti, zlasti iz Nakla, o katerih se je širila vest , da hite komisarju na pomoč.

Nastanek vasi:

Kdaj so nastale naše vasi ni točno znano. Po izkopani žabi, ki smo jo že omenili, smemo sklepati, da je bila na kraju, kjer je danes Pivka , že rimska naselbina, saj je tudi tod držala rimska cesta .

Za rimskih časov je bila sedanja naklanska nižina najbrže močvirnata, ali pa so bile vsaj večje in manjše mlake kot ostanek nekdanjega obistriškega toka. Iz višine na Gradišču so gonili živino napajat v nižino, kar kaže ime Pivka. Nastanek imena Naklo se tolmači različno . Nekateri menijo ,da pomeni isto kakor vas na kalu / voda kala', voda upada/, ali vas poleg upadajoče vode. Drugi menijo, da pomeni Naklo isto kakor "na tla t.j. preseli tev iz višine v nižino. Ljudstvo namreč govori: " na kla," namesto na tla. Okroglo pomeni z vodo obdan kraj, ali kraj stoječ na zvišenem prostoru. Na Cegelnici so nekdaž žgali opeko . Strahinj tolmačijo takole: Včasih je bilo za vasjo v borštu mnogo strohnelih debel. Iz tega je nastalo ime Strohnj s končnico in kakor Bohinj in pri drugih starih slovenskih besedah . To domnevo potrjuje tudi ime sosednje vasi Duplje. Police so dobile ime od oblike zemlje, ki spominja na

police ali terase. Žeje razlagajo takole: Dokler je Bistrica tekla skozi Zeje in Naklo, je bilo dovolj vode. Ko se je Trž, Bistrica pozneje poiskala novo strugo, katero je vsled hudournega teka kmalu močno poglobila, je nastalo na planoti kmalu pomanjkanje vode in so trpeli žejo.

0
žari:

Leta 1798 je pogorela razen starih hiš vsa vas Okroglo s cerkvico vred. 28.dec. 1785 je gorelo v Strahinju pri Bovavcu in Oraču, pozneje pa še enkrat pri Jakelnu. 1793 je gorelo na Fivki pri Igvarju, Klanšku, Arnežu, Skodlarju, Foglajenu in Mladiču. 1799 je gorelo pri Ažmanu v Naklem. 1863 je pogorela spet vsa vas na Okroglem, le cerkvici je požar prizanesel. 1866 so spet pogorele na Fivki tri hiše/ h.št.5,13,18/. 1869 so pgorele v Naklem tri hiše/ 7,8,15 Krakovo/. 1870 je pogorel na Fivki Arnež, 1881 je pogorela Klanškova hiša na fivki. Največji požar je bil 1887 ,ko je 13. maja v Strahinju pogorelo 29 hiš z gospodarskimi poslopji vred. Ogenj je nastal v butarah pri Lenčku in ker je bilo vetrovno, je bila vas v plamenih. Razen nekaj živine niso rešili ničesar. v spomin na ta veliki požar zveni vsak večer ob dvajsetih , oziroma poleti ob 21.v strahinjski podružnici. 1889 je pogorelo pri Kovaču v Naklem . v hiši so imeli takrat mrliča. Dasi je pogorela vsa hiša , je ostal mrlič nedotaknjen, ker je bil moker od gašenja. 1892 je gorelo istočasno na Policah pri Martinovcu in na Bistrici. Zlobni požigalec je zažgal na Bistrici , poklical ljudi in zbežal ter prav tako storil tudi na Policah. 1895 je pogorela Ausbirtova hiša v Naklem. 1898 je že zopet gorelo pri Ažmanu v Naklem. 1907 je pogorelo na Čegelnici pri Boštevniku. Zadnji požar je bil 21. marca 1934 , ko je je pogorel Užnikov pod. Ker je stal tik šole, je bilo v nevarnosti tudi šolsko poslopje . Na oknarih in v podstrešju na sev. strani se je ogenj že oprijemal lesenih delov. Vsi ti požari so povzročali, da so se hiše v naših vaseh mnogokrat prezidavale in izgubile prvotno lice.

Od drugih nesreč bi bilo omeniti v prejšnjem stoletju lakoto, sušo, točo in povodenj. Toča je bila samo v letu 1383, povodenj je bila največja takrat, ko je segala na Pivki voda v vse hiše. V tem stoletju je bila precejšnja suša 1908, ko ni padlo niti kaplje dežja od 6. maja do 7. junija. velikonočni potres 1895 ni napravil škode v Naklem, le radi varnosti so v župnišču in v strahinjski cerkvi vzdali železne vezi.

K nesrečam, oziroma nadlogam prištevamo tudi rokovnjače, ki so se skrivali v vojv. borštu v podzemeljskih jamah. Največ jih je bilo od 1820- 1848. Stari ljudje pripovedujejo, da je bilo včasih v vojvod. borštu 200- 300 rokovnjačev, med njimi tudi več Naklancev, ki so se skrivali, da bi se tako ognili vojaške suknje, ki so jo morali nositi za Franca I. štirinajst let, za Ferdinanda pa deset let. Vojvodin boršt je bil nekaka podružnica rokovnjaškega ozemlja, ki je segalo celo do Donave. Rokovnjaši so bili izborno organizirani. imeli so svoje poglavarje. Posluževali so se posebnega jezika, ki ga drugi ljudje niso razumeli. J. Benkovič poroča v Dom in svetu, da je v Vojv. borštu poročeval rokovnjaški vodja takole: In nomine patre, vzemi jo na kvatre, če goršo dobiš, pa to popustiš. Sodišča niso veliko storila za varnost prebivalcev, ker so imela premalo moči nasproti tolikemu številu roparjev. Kranjsko sodišče je dalo sicer postaviti pri Pivki vislice, na katerih je bilo obesnih nekaj rokovnjačev, kar pa vendar ni imelo uspeha. Šele leta 1848 se je zbralo do 150 kmetov, ki so pregnali rokovnjaše iz gozda. Popolnoma so bili rokovnjači iztrebljeni šele 1853. V naši okolici so bili rokovnjači znani pod imenom "plajšarji", ker so nosili dolge temne plašče.

Ljudstvo se spominja še Dimeža, roparja, ki je bil doma iz Besnice in je prihajal tudi tostran Save. Dimež so mu rekli, ker je bil sin Italjanke Dime. Bil je strah in trepet dežele. Kranjski komisar Pajk ga je ujel in uničil kakor vse ostale zločince, da ga je tri dni stradal, nato nasitil z močno

zabeljenimi žganci in napojil z vodo. To je nekaj krat ponovil in pokvaril zločincu želodec, da je kmalu podlegel.

tudi cigani so bili v prejšnjem stoletju huda nadloga naše okolice, ker so bili zelo številni in nasilni.

kršćanstvo se je širilo zelo zgodaj in sicer iz Ogleja /Akvileje/ in Solnograda/Salcburga/. Še uspešnejše je postalo kršćanstvo za Cirila in Metoda, oziroma njunih učencev. V prejšnjih časih je bilo mnogo urbarjev zavitih v liste glagolskih knjig. V boju za posest je zmagal Oglej, ko je postala Drava meja med njegovim in salcburškim delokrogom.

Zgodovina nam ne pove točno, kdaj je stopil na naša tla prvi oznanjevalec kršćanstva in tudi ne rojstno leto naše župnije. Prvi župnik, ki se omenja leta 1271., je bil Ortolf. V zapisniku kranjskih župnij, od katerih je kardinal Bertrand kot papežev legat pobiral pristojbine 1323, najdemo tudi naklansko župnijo.

Oglejski patriarh je bil naklanski župniji patron do 1394., škof pa do 1461. Po svojih namestnikih se je hotel večkrat prepričati o stanju župnije. V sredi 13. stol. je imel posestva v naši župniji goriški grof Majnhard, ki je bil ob enem od vetnik oglejske cerkve. 22. dec. 1252 pa jih je zastavil ortenburškemu grofu Hermanu. Leta 1377 najdemo naklansko župnijo v oblast ortenburškega grofa Friderika. Kot cerkveni odvetnik se je potal za njene pravice, zato se je hotel patriarh Janez izkazati hvaležnega s tem, da je podelil Frideriku in njegovim naslednikom patronat naklanske župnije s pismom od 10. jun. 1394. Kot takšen je imel pravico prezentirati patriarhu naklanske župnike.

Svet na Okroglem je odstopil ortenburški grof Friderik brižinskim škofom. Po smrti ortenburških grofov so podedovali patronat in fevd v Naklem celjski grofje. V kupnem pismu strahinjske podružnice iz 1422 beremo, da ima pri prepirih vsled kupnih zemljišč soditi celjski grof. Po smrti zadnjega

Celjana je dobila naklanska župnija novega dediča in odvetnika v cesarju Frideriku IV. Habsburškim, ki pa je patronoval samo pet let.

Nova ^{doba} naklanske župnije se pričinja šestega decembra 1461 ko je stopila iz pod oglejskega patriarhata in postala podložna novoustanovljeni ljubljanski škofiji. Ljubljanski škof jo je podredil radovljiškemu arhidiakonatu. 1603 se je odcepila od radovljiškega in pridružila kranjskemu. Cesar Friderik IV. ji je določil za patrona ljubljanski stolni kapitel. On je užival dohodke iz zemljišč in nameščal župnijske vikarje, ki so se obvezali, da bodo vedno čuvali kapitelske pravice, mu odštevali vsako leto namiznino in dajali hrano kaplanu.

Ko je postal ljubljanski kapitel lastnik župnije, je prevzel tudi žitno desetino in tlako. Podložniki so morali na župnijskemsvetu vsako leto orati poldneva, za kar so dobili kosilo in četrta vina. Drugi so bili dolžni pripeljati vikarju vsako leto enkrat drva, zakar so dobili kos kruha. Kočarji in gostači so morali jeseni po en dan žeti na župnijskih njivah. Vikar je dobival desetino v žitu, nekateri posestniki pa so mu dajali vsako leto po enega piščanca ali kako mlado živino.

Ohranjeni so nam nekateri podatki iz protestantovske dobe, saj je v bližini mesto Kranj in graščina Brdo, središče gorenjskih protestantov. V župnijskem arhivu shranjena polemična knjiga "Postilla Echij" z opazkami nam pripoveduje, da so jo rabili dušni pastirji v prepiru s protestanti. Papežev poslanec Siskar Carcanus je prišel na Vseh svetnikov dan 1620 v Naklo, da bi se prepričal o morebitni škodi, povzročeni po protestantih.

Med ljudi sta šinila razuzdanost in uporen duh. Opuščati so začeli tlako in tudi cerkveno posestvo niso puščali v miru. Župnik jih je posvaril in jim je zagrozil, da bodo ključarji zarubili vse tiste, ki bi opuščali tlako in desetino. Ker je vikar drvaril v Vojsod, borštu, ga je hotel knez Auerspe

lastnik gozda zarubiti . Kapitel pa je dokazal s skupno pogodbo, da je cesar Leopold podelil ta gozd grofu Auerspergu pod pogojem, da si domačini pridržijo stare pravice do tega gozda. Nato je knez dovolil vikarju sekanje v gozdu, kolikor potrebuje za kurjavo.

Naklanci so se radi udeleževali cerkvenih sprevodov. 1701 jih je prišlo v Ljubljano okoli 300 obhajati sveto leto . Pet let pozneje so bili spet tam , da so obiskali novo stolnico. V redu službe božje od 1729 je zapisanih 15 vsakoletnih procesij, katere je vodil kaplan, ne da bi jih smel skrbiti ali pomnožiti brez škofijskega dovoljenja, sicer bi moral plačati 10 K kazni v prid cerkvi. Te procesije so bile v: Strahinjš, Podbrezje, Sv Uršula na Sorškem polju, Duplje ,Goriče Primakovo, Crnggob, Šmarno goro, Kranj, Bled, Sv Primož nad Kamnikom, Tabor, Tržič in Ljubno. Zadnje tri so se upeljale šele pozneje. Vse te procesije, izvzemši dve je pozneje odpravil cesar Jožef II.

Jožefove reforme: Za časa Jožefa II. je štela župnija 2 15 vasi s 5 cerkvami. Takrat pa se je ustanovila lokalna kaplanija Duplje in od naklanske župnije so odpadle Zg. Duplje s podružno cerkvijo in vas Zadruga. Bistrica se je pridružila podbreški župniji. 1786 je dobila poružnica v Goričah svojega vikarja. Od matične župnije so odpadle vasi: Goriče, Prednja vas, Zalog in Svarje, pridružili pa sta se ji Zeje in Okroglo s podružno cerkvijo. Od leta 1794 do 1808 je bila v Naklem dekanija z župnijami: Naklo, Podbrezje, Ljubno, Kovor, Krože, Tržič in Kropa in samostojne kaplanije: Goriče, Duplje, Ovsišje, Lom in Dobrava.

Za Francozov so se Duplje leta 1811 odcepile od naklanske župnije in postale samostojna župnija v letu 1832.

Od leta 1832. je ostal obseg naklanske župnije nezpremenjen do 1936., ko je odpadlo Struževo in se priključilo Kranju. Danes obsega župnija vasi: Naklo, M. Naklo, Zeje, Cegelnica, Strahinjš, Pivka, Police in Okroglo.

Statistični podatki bojenih so zabeleženi v 13 knjigah od 5. oktobra 1611. Umrli so zapisani v 6 knjigah od 10. nov. 1679. Največ jih je umrlo 1740 vsled kolere 120 oseb, Primož Petelin iz Sp. Dupelj je dočakal 120 let. Poroke so zabeležene v sedmih knjigah od leta 1687 dalje.

V zgodovini se imenujeta dve župnijski cerkvi. Kdaj in kje so postavili prvo cerkev, ni znano. Z njo se bavi neko pismo, katerega je izdalo 3. marca 1348. dvanajst škofov v Avignonu, ki so podelili obiskovalcem naklanske cerkve obilo odpustkov. Iz besedi "Causa peregrinationis" je sklepati, da je bila v prvotni župnijski cerkvi božja pot k sv. Antonu Padovanskemu. Tudi neka druga listina iz poznejše dobe nam potrjuje to dejstvo.

Drugo zgodovinsko cerkev so postavili v Naklem v začetku 16. stol. 11. junija 1517. jo je posvetil pooblaščenec ljubljanskega škofa Ravbarja. Imela je troje oltarjev in v njo so vodile kamnite stopnice.

Tretja župnijska cerkev, ki stoji še danes, je bila gotova 1755 in posvečena 1761 od ljubljanskega škofa Leopolda Jofa grofa Petazzi. V spomin na ta dogodek se obhaja posvečenje cerkveno opasilo/ žegnanje, semenj/ vsako leto na dan sv. Petra in Pavla.

cerkva:

Župna cerkev v Naklem je zidana v romanskem slogu. Kronografikon nad glavnimi vratmi se glasi: "Magno Deo et sancto Petro Inter Apostolos Principi posit/a." Na vsaki strani glavnih vrat je v dolbini lesen kip sv. Pavla oziroma sv. Andreja.

V južnem cerkvenem zidu opazimo dve spominski plošči. Prva nas spominja Ricčija, ljubljanskega prošta, ki je umrl v Naklem zadet od mrtvouda/kapi/ 1818. Druga plošča je od naklanskega župnika Blaža Blaznika, ki je umrl 1862.

Poleg glavnih vrat sta še dva stranska uhoda. Cerkev je dolga 31,5 m, šir. 18,91 m. Najvišja točka kupole do-

seže 15,83 m. Veliki oltar je iz rdečega marmorja, le tabernakelj je lesen. Poleg njega sta dva angela, pod menzo pa relief zadnje večerje, oboje iz istrskega marmorja, umetno delo kiparja Zajca iz Ljubljane /1881/. Kip sv. Petra v velikem oltarju je bil nov 1870. Ob straneh sta kipa sv. Pavla in sv. Andreja. Vsi trije so iz moravškega peščenca in pozlačeni. Oltarje izvršil kamnosek Vurnik iz Radovljice iz marmorja, ki so ga lomili na Jelovici, Jesenicah in v Lomu. Obhajilna miza je iz črnkastega marmorja in je bila 1835 kupljena v Goričanah v škofovem gradu, kjer je bila prej ograja pri stopnicah. Nalevi strani oltarja je v steni zidan doprni kip tržaške-koperskega škofa Legata Jerneja, ki je bil naklanski rojak.

Poleg glavnega oltarja ima župna cerkev še štiri stranske: sv. Anton Padovanski, Mati Božja, Evi in Družina, Srce Jezusovo. Vsi štiri stranski oltarji so leseni in imajo isti slog kakor glavni.

Križev pot je posnet po Volfovem stolniškem. Lepo izrezljani, pozlačeni okvirji merijo v višino s križem vred 2,86 m, šir. 1,35 m. Prejšnji križev pot je v strahinjski cerkvi. Po stari navadi je dajal cerkovnik peto nedeljo po sv. Treh kraljih sosedom za pijačo. 1768 pa so razen Pivčanov odstopili ta delež za novi križev pot. Orglje so iz leta 1886. Krstni kamen stoji ob vratih na levi strani. Ima lesen pokrov in sliko Janeza Krstnika.

Z visokih lin zvonika, ki je visok 39,4 m, se oglašajo trije zvonovi. Najstarejši je mali zvon iz leta 1806. Je bronast in tehta 327 kg. Vliil ga je ljubljanski zvonar Samassa. Srednji in veliki zvon sta železna. Vlita sta bila na Jesenicah. Na cvetno nedeljo 1923 sta bila blagoslovljena in potegnjena v zvonik. Stala sta 19 790 din 25 p, kar se je pokrilo z doneski župljanov. Prejšnja bronasta zvonova sta bila med sv. vojno 1917 rekvirirana. Veliki zvon se je v naklem večkrat ubil, dvakrat v sedemnajstem stol. in trikrat v devetn. stol. Mrliški

zvonček je bronast in je bil postavljen 1927. Do leta 1880 je visel na steni pri zakristiji 2,75 kg težak bronast zvonček, ki je s svojim napisom pričal, da ga je podaril cerkvi Martin Voglar, karbonarjev oče. Zdaj je ta zvonček posojen Marijinem domu v Mal. Naklem, da budi sestre.

Pokopališče je za streljaj oddaljeno od župne cerkve in obsega 1471 m². Za Jožefa II. so začeli pokopavati na tem prostoru, ki so ga 1879 razširili. Pokopališče je obdano z nizkim obzidjem in ima v sevzh. delu skromno mrtvašnico. V prejšnjih časih so pokopavali okrog cerkve, duhovnike in grajsko gospodo iz Dupelj pa v cerkveno kripto, v kateri je še sedaj ohranjenih nekaj rakev.

Župnišče je prostorno, sezidali so ga 1866. Kaplanija je dobila sedanjo obliko 1819. Poleg župnišča je veliko gospodarsko poslopje z obsežnimi njivami.

Podružno cerkev sv. Nikolaja v Strahinju stoji na prijaznem gričku 432 m. Sezidana je v renesanškem slogu. Dolga je 20 m, šir. v ladji 9,16 m, v prezbiteriju pa 5,78 m. Cerkev je posvetil škof Martin, namestnik oglejskega patriarha v letu 1450. V velikem oltarju sta kip in podoba sv. Nikolaja, delo kiparja Gotzla iz leta 1860. V letu 1883 so postavili še dva stranska oltarja sv. Lenarda in sv. Barbare. Poleg oltarja sv. Lenarda je zanimava slika Ecce homo. Na njej je zapisano, da je bila blagoslovljena v celovški farni cerkvi sv. Tilna 24. avg. 1770. Sedanji križev pot je bil prej v župni cerkvi. Zvonik stoji nadesni strani cerkvene fasade in nosi tri zvonove. Na sv. Marka dan gre semkaj procesaja.

Podružna cerkev sv. Magdalene na Okroglem je 413 m. Okoli te cerkve ne nam odpira lep razgled, zlast proti sv. Joštu, iz doline pa buči bistra Sava. Prvotna oblika svetišča je bila gotskega sloga, sedaj pa se komaj spozna. Veliki oltar je posvečen sv. Magdaleni, stranski pa sv. Uršuli in Materi Božji. Cerkev je dolga 14,5 m, šir. pa 5,37 m / v ladji, v prezbiteriju pa

samo tri p tri in osemdeset cm. Zakristija je bila prizidana 1767. Cerkevni tlak je bil poprej v dupljanski graščini. Okroganci so ga kupili 1834. V zvoniku se oglašata dva zvonova. Nekdaj so imeli Okroganci star zvon, ki se je v prejšnjem času oglašal na Šmarjetni gori. Križev teden gre semkaj procesija. Glavno cerkveno opravilo je v nedeljo po Mariji Magdalenii. Do 30. dec. 1786 je spadalo Okroglo k šmartinski župniji.

Niti župna cerkev, niti podružnici nimajo zgodovinsko važnih predmetov ali starinskih knjig in oblačil. Cerkev ima: troje velikih bander, dve mali banderi, eno zastavo Marijine družbe in banderce Marijinega vrtca. Ima dve monštranci, dva z zlatom vezana plašča in še pet drugih, tri pluvijalje- večernične plašče, troje kelihov s pateno in dva ciborija.

Šolska kronika:

Že v začetku prejšnjega stoletja so Naklanci zaprosili za lastno šolo, kar pa je oblast odklonila, ker je bilo Naklo všolano v Kranju. Ko je leta 1811 pogorela šola v Kranju, so mogle tudi naklinske gosposčine konkurirati za novo šolsko poslopje. Privatno so poučevali deco nekateri kaplani, pozneje pa se je uspešno bavil s tem poslom Josip Legat, oče tržaško-koperkega škofa. Bil je v Naklem organist. Najemnino za učilnico v zasebni hiši pri Zgubi v Naklem je plačeval takratni župnik Blaž Blaznik.

Leta 1859 so začeli v Naklem zidati na svoje stroške lastno šolsko poslopje. V jeseni 1860 je bilo dograjeno in otvorjeno. Prvi začasni in poznejši stalni učitelj je bil Josip Traven. Leta 1900 je zaprosil za pokoj in zapustil ustanovo za revne šolarje v Naklem v znesku 53 K 86 v, današnje stanje te ustanove je 16 din 66 p. Drugo ustanovo je zapustil omenjeni za vsakokratnega šolskega upravitelja v Naklem v znesku 43 K 26 v, današnje stanje te ustanove je 14 din 60 p. Obe ustanovi sta naloženi v Hranilnici dravske banovine v Ljubljani.

Drugi dobrotnik naše šole je bil župnik Blaž Blaznik,

ki je zapustil krajevnemu šolskemu odboru v ustanovi 600 K. Sedanje stanje je 266, 85 din. Tudi ta vloga je naložena v omenjeni hranilnici.

Tretji dobrotnik naklanske šole je bil župnik Martin Černe. Zapustil je 700 K. Vsota je bila naložena v Kranjski hranilnici v Ljublani in je narasla do leta 1903 na 900 K. Pozneje se je glavnic dvignila in krajevni šolski odbor je z njo kupil šolsko njivo. Od najemnine te njive uživa 1/3 vsakokratni šol. upravitelj, 2/3 pa porabi krajevni šolski odbor za revne učence.

Leta 1870 je nastopil krajni šolski svet. Iz šolske kronike je razvidno, da so bile v šolskem letu 1873 -4 precej razširjene koze in je za njimi umrlo 5 učencev. 1893 pa je umrlo celo 7 šol. otrok: 5 za ošpicami, 2 za davico. 1895 je velikonočni potres malenkostno poškodoval tudi šolsko poslopje. Dne 2. dec. 1898 je šol. vodja daroval šoli zastavo sv. Alojzija. Zastava je bila v cerkvi blagoslovljena, kjer je imel ^{JOSIP TRAVEN} župnik ^{ZAKOB MRAK} primeren nagovor. Pod to zastavo se še zdaj vsako leto udeležuje šol. mladina procesije sv. R.T.

V letu 1901 - 2 se je pričel pouk ženskih ročnih del. Leta 1903 je postala naša šola dvorazrednica. Proti temu so se zelo upirali domačini z župnikom na čelu, ker ni bilo v šol. poslopju prostora za drugo učilnico. En razred je bil do zidave novega šol. poslopja v zasebni hiši pri Čepelniku/ Zguba/. V letu 1904- 5 se je nabavilo zemljišče za novo šolsko poslopje. Krajevni šol. odbor je kupil parc. št. 99 in 100 s površjem 1556 m² od gospe Korenčanove v Naklem. 12. sept. 1907 je bila lecitacija za oddajo del pri zidavi novega šol. poslopja. 7. apr. 1908 se je začelo zidati novo poslopje. Kolovdadija je bila 30. dec. 1909 in dne 3. jan. 1910. je bila šola blagoslovljena.

Krajevni šol. svet je prosil za posojilo Kranjsko hranilnico v znesku 30 000 K. Drugo posojilo je najel pri doma-

či posojilnici. Načrt za šolsko poslopje je napravil inženjer Bloudek. Zgradbo je prevzel stavbni mojster Vajgoni iz Ljubljane. Ker se je podjetnik Veilgoni po naklem zadolžil, mu je kraj. šol. svet odvzel gradbena dela. Razpisal je novo dražbo in delo je prevzel podjetnik A. Molinaro iz Skofje Loke kot najzanesljivejši ponudnik, daš najdražji. Kolavdacije sta se udeležila tudi okrajni komisar Merk in ing. K. Križanec. Takoj nato se je vselil v novo š. poslopje šol. vodja in še isti dan, ko je bila zgradba blagoslovljena, se je pričel v njej pouk. Poslopje leži samo 14 m od državne ceste. Prostor med šolo in cesto zavzema vrt.

Gradba poslopja je stala 34 265 K, mizarska dela posebej pa še 750 K. Vrtna ograja je veljala 549, 14 K. Šest sto kg cementa je darovala za ograjo delniška družba na Dovjem.

~~Med svetovno vojno je vojaška oblast zasegla eno učilnico in pouk se je vršil v skrčenem obsegu le v eni šolski sobi.~~

V šol. letu 1931 - 2 je bila šola razširjena v 4 razrednico. Na podlagi odloka F.No.840/3 od 11.sept. 1934 se je na šoli otvorila vzporednica k 3.in 4. razredu.

Učiteljstvo: Prvi učitelj je bil Josip Traveno od ustanovitve šole 1860 do 1900. Njegov naslednik je bil Fr. Keržič iz Sv Vida nad Cerknico. Že 1. jan. 1902. je zapustil Keržič Naklo in odšel v Zabnico. Istega dne je prišel izprašani učit. kandidat Ivan Petrovčič s Crnega vrha nad Idrijo, da je nadomestoval stalnega učitelja Iv. Kiferle-ta, dokler ni nastopil službe. 16. febr. 1902 je prišel Kiferle iz Cerkelj pri Krškem in kand. Petrovčič je odšel v Loko. Kiferle je bil vnet za glasbo, posebno za citre. Bil je tudi skladatelj citraških komadov. Mnogo njegovih skladb je natisnil tudi mlad. list Zvonček. Gospa Kiferletova je uvedla na naši šoli ženska ročna dela. Kiferle je odšel na Presko, ko je prišel 7. sept. 1904 v Naklo za šol. vodjo Fr. Patrič iz Strug na Kočevskem. Takoj za njim je pri-

šla 15. sept. učiteljica Leonora Dev iz Trebenj. Od 4. febr. do 4. maja 1907 je obolelo učiteljico Devovo nadomeščala kot supl. Marija Fogačnik, ki je prišla iz Smartna pri Kranju. Učiteljici Devovi je bil dopust podaljšan in na njeno mesto je prišla supl. učitelj. kand. Vilma Vidic in ostala v Naklem do 15. febr. 1908. Učiteljica Devova je ponovno zbolela in odšla 27. apr. 1911 na dopust, na njeno mesto pa je prišla 6. maja 1911 supl. v Križu Marija Piškur in ostala v Naklem do 1. 4. 1913, ko je odšla v Selce. Istega dne je nastopila službo v Naklem def. učiteljica Franica Grom. Šolski odjca Petrič je bil po lastni prošnji premeščen v Ljubljano na III. mestno ljud. šolo, kjer je nastopil službo v začetku šol. leta 1914/ 15.

S 1. febr. 1916. je nastopila službo učiteljica Jos. Grom, supl. v Lešah. Dne 20. sept. 1916. je imenovan za nădučitelja Josip Jerše, učitelj na II. mestni osn. šoli v Ljubljani in je nastopil na novem mestu 1. marca 1917. Od 7. sept. 1922 do 30. jan. 1923. je nadomeščala obolelega šol. upravitelja Marija Aueršperg.

Dne 10. maja 1925. je bila prestavljena učiteljica Fran. Gromova k Sv. Duhu pri Novi vasi in na njeno mesto je prišla učiteljica A. pl. Pilbach iz Kranja. S 1. sept. 1926. je bila premeščena Pilbachova v Soro, v Naklo pa se je vrnila ar. Grom, toda je bila ponovno premeščena iz Nakla v Marenberk 31. avg. 1931.

Dne 9. sept. 1930. je nastopila službo Franja Ložar, ki je bila premeščena iz Mozirja. Dne 31. okt. 1930. je začasno nastopila službo učiteljica Ivana Jernejc, dokler ni bila nastavljena 10. nov. 1930. učiteljica Anz. Znidarčič. Ker je postala šola štirirazrednica, je 2. sept. 1931. nastopila Hel. Kuljiš, toda je bila že 30. nov. istega leta prestavljena na Rudnik pri Ljubljani.

S 1. sept. 1932. je nastopil službo Lenardič Mihael, ki je nastopil na svetlem potoku na Bočevskem. 26. nov. istega leta

je bila premeščena učiteljica Znidaršič Anzelma v Št. Vid nad Ljubljano ter bila razrešena tuk. službe dne 15. maja 1933.

Dne 5. apr. 1933 . je bil po prošnji premeščen za učitelja naos. šolo dotedanji šol. upravitelj Josip Jerše in bil dne 28. jun. 1933. razrešen tuk. službe. Kot dnevičarka je nastopila službo 1. nov. 1933. Vodeb Vera in 7. nov. 1933. Josip Kožuh , učiteljski priprav.

Po prošnji je bil premeščen iz Vel. Kostrevnice pri Smartnu pri hitiji tamošnji šol. uprav. Poljšak Albert, ki je prevzel na tuk. šoli upraviteljske posle od začasnega upravitelja Lenardiča M. Učiteljica - prip. volonterka Vodeb je šla v Smartno pri Kranju. Drugega januarja 1935. je prišel v Naklo po prošnji Rafael Pertot, kentr. učitelj iz Talčjega vrha pri Črnomlju. Že 8. aprila istega leta je bil premeščen v Dražgoše v škofjeloškem srezu , ker tu še ni bilo preskrbljene nove učilnice.

Ko sta bili dovoljeni vzporednici k III. in IV. razr. sta bili nastavljeni učiteljici pripravnici Bakovnik Ljudm. in Suhadolnik Vida, ki sta se javili upraviteljestvu 28. jun. 1935. Suhadolnik Vida je bila naslednje leto 20. febr. premeščena po službeni potrebi v Št. Ilj pod Turjakom in istočasno je bila po službeni potrebi premeščena tudi učiteljica Ložar Franja v Makole pri Poljčanah. Na izpraznjeni mesti sta prišli po prošnji učiteljici Šercelj Ana iz Makol in Kožuh Alma iz Št. Ilja pod Turjakom.

Dne 31. dec. 1938. je bil razrešen službe v Naklem Lenardič Mihael in premeščen v Telče pri Krškem po službeni potrebi.

Število šolskih otrok: Popetletjih je število šol. otrok raslo , oziroma padalo tako:

1860/61 je bilo 89 uč.	1875/76 je bilo 138 uč.
1865/66 " " 54 "	1880/81 " " 118 "
1870/71 " " 121 "	1885/86 " " 107 "

1890/91	je bilo117	uč.	1920/21	je bilo	195	uč.
1895/96	"	"	135	"	1925/26	" " 146 "
1900/01	"	"	139	"	1930/31	" " 163 "
1905/06	"	"	184	"	1935/36	" " 220 "
1910/11	"	"	207	"	1938/39	" " 228 "
1915/16	"	"	198	"		

Krajevni spomeniki: Sredi Nakla ob vodovodu stoji kapelica Matere Božje, ki so jo hvaležni vaščani postavili v letu 1765 v spomin svojima dobrotnikoma, ki sta jim pripomogla do vodovoda, namreč rojaku Karbonariju in župniku Kosu. Kapelica je imela napis: GregorIVs CarbonarIVs has acVas prior fVnDaVIt,

IosephVs KVs serVaVIt In bonVM VICInIae.

Ta grafikon pa je že prebeljen.

Ob glavni cesti pred Spanom, kjer je dovoz na dvorišče, stoji kapelica Srca Jezusovega. Kip je umetniško izdelal domačin Pavlin Jože, kipar v Radovljici, ki je gradil tudi znameniti oltar na Brezjah.

Na Pivki nad državno cesto je stara kapelica sv. Petra. Kip v njej je lesen in zelo star. Bil je v prejšnji naklanski cerkvi na glavnem oltarju. Zunaj vasi ob železnici in bodoči drž. cesti je čedna kapelica Srca Jezusovega, ki jo je postavil Klanšek v zahvalo, ker se je srečno vrnil iz svetovne vojne./1924/. Križ na križišču drž. in občinske ceste na Pivki je postavila Frančiška Križnar iz Pivke.

V Strahinju sta v zahvalo za srečno vrnitev iz vojne dve kapelici. Prvo je postavil Grašič Peter /Janezov/ leta 1933. zunaj vasi, tam kjer se odcepi bližnjica v vas/pri novem betonskem mostu./Druga kapelica, ki jo je postavil Peter Grašič /Lenčkov/ je v njegovi vrtni ograji. Sredi vasi stoji veliko znamenje križanega, ki ga je postavil posestnik Leben, češ da se spodbi, da je Kristus sredi vasi. v Strahinju je še eno znamenje, kapelica Matere Božje pred Janezovo hišo. Postavila jo je vas leta 1904. Pred njo postavljajo mr-

liče, ko jih neso k pogrebu. Pri tej kapelici počakata dva moža z lučma Markovo procesijo.

Na Cegelnici je pri Muhovcu slika Matere Božje, stara že čez sto let. Na križišču, kjer se odcepi od poti v Malo Naklo cesta na Cegelnico, je znamenje križanega, ki služi za sprejem mrličev.

Znamenje na okroglaškem klanecu je postavljena v spomin na nesrečo, ki se je zgodila zadnjega decembra 1924. Postavili so ga vaščani 1. sept. 1925. V njem je kip srca Jezusovega. Ob začetku vasi je znamenje, kjer postavljajo mrliče. Je že zelo staro.

V Žejah pri Koširju stoji ob drž. cesti staro znamenje, ki so ga v letu 1925 prenovili vaščani. Tudi to znamenje je postavljeno za sprejem mrličev.

Dve kapelici na polju /Zgubova in Jagoščeva/ služita pri procesiji sv. R. T.

Občinska hiša:

O županstvu iz prejšnjih časov nam ni znano skoro ničesar znanega. Prvi župan je bil leta 1848 Pavlin iz Mal. Nakla. Do leta 1932. je imel vsakokratni župan /predsednik občine/ občinsko pisarno na svojem domu. Omenjenega leta so staro šolo prenovili in v njo se je uselil občinski urad pod predsedstvom Tomaža Križnarja iz Okroglega. Občinska hiša ima v prvem nadstropju gledališko dvorano v nekdanji učilnici. Z dovoljenjem občine zamore uporabljati to edino dvorano v vasi vsako domače društvo.

Znameniti občani:

Malokatera občina ima posebno iz starejših časov toliko odličnih mož kakor naša. Koblar A. jih našteje v zgodovini župnij ljubljanske škofije, kar 62. Po stanovih razdeljenih je čez 50 duhovnikov, od katerih se omenja prvi Adam Veternik, rojen 1591., več zdravnikov, en ljubljanski župan, nekaj častnikov, precej uradnikov, med njimi tudi profesorji in učitelji, dalje redovnice itd.

Izmed vseh teh je najvažnejši Gregor Voglar, ali Car-

bonarius, kakor se je po tedanjem običaju sam podpisoval. Rodil se je 1631. pri Voglarju v Naklem, kraj župnišča. Bil je doktor modroslovja in zdravilstva. Kot zdravnik je kmalu zaslovel in vzbudil zanimaje ruskega carja Petra Velikega, ki je tedaj potoval po Evropi. Peter Veliki ga je vzel s seboj v Rusijo za osebnega zdravnika. Kako se mu je godilo v rusiji, nam ni znano. Pred svojo smrtjo je odšel na diplomatsko pot v Rim, da bi dosegel zedinjenje pravoslavne in katoliške cerkve. S kakšnim uspehom se je vračal iz Rima, ne vemo. vračajoč se je hotel po dolgem času zopet enkrat oglasiti v rojstnem kraju, toda je nenadoma ušrl v Kranju 1717. v svoji oporoki se je spomnil svoje rojstne vasi in ji zapustil ustanovo za zgraditev vodovoda - najpotrebnejše stvari, kajti vas nima niti studencev, niti talne vode. Karbonarij je dosegel tudi plemstvo s priimkom: Carbonarius de Viesenegg. Priimek si je izbral sam, češ da leži rojstna hiša na voglu velikega travnika.

Drugi znameniti mpž je Jernej Legat, tržaško-koperški škof in doktor modroslovja. Rodil se je v Naklem v tedanji mežnariji, ki je stala na kraju, kjer je sedaj zasajena spomlniška lipa, v spomin na žalostni marsejski atentat. Jernej Legat je bil zelo učen in narodno zavedn škof. V Trstu je pospeševal, kjer je le mogel slovenski jezik, "zato je moral marsikatero grenko okusiti od farizejskih Italijanov"/Koblar/. Zelo je pospeševal tudi ljudsko šolstvo. Narodnemu jeziku je odločeval povsod prvo mesto. Podpiral je tudi narodne zavode in časopise, n.p.r. Matico slovensko, Dr. sv. Mohorja, Tržaško čitalnico. Za njegove zasluge sta ga odlikovala cesar in papež z visokimi redovi in častnimi naslovi, kakor pove njegov spomenik, vzidan na evangelski strani prezbitarija v župni cerkvi. V črnem, marmornatem obočku stoji doprsni kip v naravni velikosti, delo kiparja Zajca. Slovesno je bil odkrit 3. sept. 1882. Pri tej priliki je imel govor monsignor

Tomo Zupan , ki je vaščanom v krasnih besedah predočil življenje slavnega rojaka.

Tretji znameniti mož je bil Blaž Potočnik , ki se je rodil v Struževem 1799. Znan je kot pisatelj in prevajalec nabožnih in posvetnih del . Posebno pa je znan kot pesnik, zlasti še , ker svojim pesnim komponiral napeve . Mnogo njegovih pesni je ponaredelo. Blaž Potočnik je bil župnik v St, Vidu nad Ljubljano. Sodeloval je tudi pri Kranjski čbelici in pri Cigaletovem nemško- slovenskem slovarju.

Peter Fister- Španov je bil ljubljanski župan od 1788 - 1796.Še danes se po njem imenuje hišno ime pri Španu/ županu/.

Društva:

Kmetijska podružnica je bila ustanovljena 1899. po prizadevanju takratnega župana Miha Poličarja - Užnika. Podružnica si je nabavila razne kmetijske stroje , kakor sejalnik , trijer in pluge. Sedaj ima 66članov in samo en skupni strokovni list Kmetovalcev.

Poleg kmetijske podružnice imamo še Sadjarsko - vrtnarsko in Čebelarstvo podružnico. V obeh podružnicah , ki sta bili v časih zelo agilni, je delo skoro prenehalo . Sadjarska - vrtnarska podr. je bila posebno uspešna , dokler je bil njen predsednik Tomaž Križnar z Okroglega. V tisti dobi se je zasadilo več lepih, novih sadovnjakov z boljšimi vrstami sadnega drevja. S podporami kralj. banske uprave so zgradili tudi 4 sušilnice vna Okroglem , Pivki, v Naklem in Strahinju.

Gasilska četa je bila ustanovljena v oktobru 1910. Povod temu je bil ogenj v Krakovem, ki je upepelil Urhovo in Mikelčevo hišo. Ob ustanovitvi je imela četa 29 delovnih članov. Prvo brizgalno je nabavila četa za 450 K, motorko za 8 PH so kupili v letu 1928. To motorno brizgalno so pozneje zamenjali z novo za 18 PH. Gasilski dom je bil zgrajen leta 1923. Ker je bil kmalu pretesen, so začeli lansko leto graditi novega , ki je mnogo prostornejši. V njem bo imela tudi pošt svoj lokal in Kmetijska podružnica bo imela v starem gasil-

skem domu shrambo za svoje orodje. Gasilska četa ima sedaj 62 članov.

Katoliško prosvetno društvo, ki se je prvotno imenovalo Bralno društvo, je ustanovil leta 1906. kaplan Pavšič, ki je bil tudi prvi predsednik društva. Ob ustanovitvi je bilo 54 članov, danes jih je že 286. Leta 1938. si je preskrbelo omenjeno društvo prapor. V letošnjem letu so začeli člani Kat. pr. dr. resno misliti na lastni dom. S prostovoljnimi prispevki občanov so nabrali že lepo vsoto. Več posestnikov je prispevalo za dom po 1 000 din. Bodoči dom bo stal na cerkvenem zemljišču kraj nove drž. ceste in bo vknjižen kot cerkvena last.

Sokolsko društvo je bilo ustanovljeno v juniju 1930. Ob ustanovitvi je bilo 56 članov in 15 članic, skupaj 70. Število članstva je nato stalno padalo, do leta 1937., ko je bilo 15 članov in 3 članice. V drugi polovici 1937. leta je začelo število članstva zopet rasti in ima danes društvo 44 člane in 6 članic, skupaj 50 članov. Društvo ima letno telovadišče s približno 2 400 m² in na njem leseno lopo. Ima drog, kroge, kroglo in skakalnico z blazino. Telovadba se vrši le v poletnem času, ker društvo nima lastnega doma.

Mlekarna:

Mlekarska nabavna in prodajna zadruga je bila ustanovljena 23. okt. 1903. Usatnovitelji, oziroma prvi odborniki so bili: Barle Ivan, Voglar iz Nakla - predsednik,

Poljšak Anton, kaplan tajnik,

Jarc Peter, Orač iz Strahinja, blagajnik.

Ob pričetku je imela zadruga 55 članov. Dnevna količina mleka je znašala 400 litrov. Vse mleko so predelali v maslo, ki so ga večji del pošiljali v Opatijo, deloma pa tudi v Trst, Gradec in Dunaj.

Med vojno je zadruga obratovala le za vojaštvo. Po vojni je imel mlekarno v najemu do leta 1923. privatni mlekar Jankopčič.

Leta 1923. je začela zadruga zopet obratovati v lastni

režiji pod predsedstvom Novaka iz Pivke, ki vodi mlekarno vse do danes. V letih 1922. - 24. se je mleko večino izvažalo le v Avstrijo. Ker se je Avstrija osamosvojila, v mlekarški produkciji, je naši mlekarni zaprla trg in zadruga se je začela uveljavljati doma, najprej v Ljubljani in Tržiču, pozneje tudi v Kranju in na Jesenicah.

Število članstva kakor tudi količina mleka je od leta do leta naraščalo, tako da je v letu 1932. štela zadruga 240 članov in konzumirala okrog 2 000 litrov mleka dnevno. Prihodno leto je splošna gospodarska kriza prisilila okoliške mlekarne, ki so si do tedaj konkurirale, da so se združile v skupno podjetje. K naklanski mlekarni so pristopile mlekarne: Predoslje, Senčur, Cerklje, Komenda, Medvođe, Žabnica in Goriče. združene mlekarne poslujejo pod imenom: Skupni obrat gorenjskih mlekarških zadrug v Naklem. Za vse te zadruge se vrši skupna produkcija v Naklem, samo v jeseni ob največji produkciji mleka se izgotavlja sir tudi v Cerkljah. Dnevna količina mleka dosega 7000 litrov. Enotretjina mleka se proda sveža, iz ene tretjine se dela čalno maslo "Deteljica", eno tretjino pa predelajo v razne vrste sira: ementaler, aidamer, trapist, imperial, liptaver, ramadur in topljeni sir pod imenom Kranjski sir s šunko, oziroma z drobnjakom ali sardelami.

Skupni obrat gorenjskih mlek. zadrug obratuje še vedno v Naklem, tuda še v letošnjem letu namerava zidati v Čirčah pri Kranju moderno mlekarno za vse gorenjske mlekarške zadruge.

Marijin dom:

V letu 1935. so šolske sestre iz Slov. Bistrice kupile od posestnika Janeza Pavlina s Polje posestvo in hišo z gospodarskim poslopjem. Hišo so prezidale in preuredile v Marijin dom. Dom služi šolskim sestram, posebno onim, ki prihajajo iz sanatorija Golnik, za oddih. Vanj sprejemajo tudi lahko bolne jetične bolnice in duhovnike.

Železnica:

Železnica je stekla skozi Naklo prvič v juliju 1908

Ker se je trasirala že večkrat prej, zato ni nihče verjel, da se bo v tem letu začela tudi res graditi. Ljudje se niso pobrigali, da bi se trasa prenesla pod Keber, kjer bi jim ne prerezala vse najlepših njiv. Naknadne intervencije, naj traso prelože, so bile brezuspešne. Ljudstvo je bilo z novo pridobitvijo zelo nezadovoljno. Baje so jim tudi prenizko ocebili zemljišča.

Most nad železnico v Temniku se je začel graditi šele 1936. in bil 6. jun. 1937. otvorjen in blagoslovljen. S tem mostom se je izpolnila Okroglandem davna želja, saj je ta most zanje ogromne važnosti, ker pred njim skoro niso imeli prave poti v svet. Poleg tega je vrednost njihovih zemljišč z novim mostom narasla vsaj za 100 %.

Most bi moral biti zgrajen že istočasno z železnico, vendar so to pridobitev dosegli Okroglandi šele sedaj in to zaradi složnosti in skupnega sporazuma. Most je stal 85 000 din. Občina je prispevala 8 000 din, kr. banska uprava pa 20 000 din. Železniška uprava je namesto 10 000 din podpore izvršila s svojimi delavci gradbena dela. V mostu je približno 100 m³ hrastovega in borovega lesa, ki so ga darovali Okroglandi. Oni so tudi prevzeli tlako ali roboto.

Pošta:

S pridobitvijo železnice se je opustil poštni voz. Podbrezje v naši občini so dobile poštni urad, v Naklem pa se je postavil samo poštni nabiralnik, ki ga je naklonilo Naklu poštno ravnateljstvo že 1883. Poštni urad v Naklem je bil ustanovljen šele 1. julija 1914., za kar ima posebno zaslugو monsignor Tomo Zupan, večletni predsednik Ciril-Met. družbe, ki si je postavil na Okroglem nad šumečo Savo ličen gradič v letu 1895., kjer je užival zaslužni pokoj. Pošta je še danes pogodbeno in nima ne brzojava ne telefona.

Trgovine:

V okolišju imamo tri trgovine in tri gostilne. V Strahinju je po ena trgovina in gostilna, v Naklem po dve trgovini in gostilni, od katerih je ena trgovina nabavna in pro-

dajna zadruga. Včasih, ko je bilo še dobro razvito prevoznitvo v Naklem, pa smo imeli šest trgovin in prav toliko gostilnen. Gostilne pri Zgubi, pri Težiču in pri Spanu so bile stare čez sto let. Imele so lepe in velike hleve. Zgubov hlev je predelan v mlekarne prestore. Poleg teh treh gostilnen je bila še ena pri Ausbirtu in dve na tivki pri Igvarju in Urmo-harju.

Pletilna podjetja: Pletenje nogavic in jopic je bilo v Naklem in okolici zelo razvito. Baje je že pred več ko sto leti neki župnik upe-ljal to obrt po zgledu Begunj in Žačuž. Prvotno so predli le ročno na kolovrate. Iz volne so izdelovali rokavice, nogavice in jopice. Izdelke so prodajali na Hrvaško, zlasti bele go-renjske jopice, kakršne še danes nosijo hrvaške kmetice.

Pozneje so dajali volno prest v Begunje in so doma izdelovali le volnene izdelke. Po vojni so stroji izpodrinili ročno delo, vendar ne popolnoma, ker dajejo obrtniki še danes delo ženskam na dom. Zlasti v zimskem času pleto zelo mnogo doma in ne samo odrasli, temveč tudi deklice in celo nekateri dečki. Zaslužek pri tem delu je prav malenkosten, ko-maj 3 dinarjev od nogavic, oziroma 6 din od jopice. Največ teh izdelkov prodajajo v Zagreb, Karlovac in Glino. Odkar je elek-trika gonilna sila, ima Zguba zopet lastno predilnico, režič pa še vedno le ročne pletilne stroje.

V Strahinju izdelujejo trikotažo za letno in zimsko perilo. Obrat je ustanovil Blejčan Kristan Andrej leta 1908. Med svetovno vojno je obrat prenehal, čeprav je vojaška oblast prigovarjala podjezniku naj nadaljuje z obratom in mu celo po-nujala za to moderne stroje, kar pa je podjetnik odklonil. 1920. je bil obrat obnovljen v večjem obsegu na benzinski po-gon in leta 1924. na električni pogon. Pred vojno so izdelovali li blago le ročno. Mesečno se izdelava do 1000 kg blaga. Vse blago konsumira IKA, tovarna perila v Kranju. Večji del iz-gotavlja le bombažasto in mešano trikotažo.

Obrt:

V Strahinju pri Ferjancu L. izdelujejo bičevnike od leta 1920. kot ročno obrt. Bičevniki se izdelujejo iz doberdobskega in furlanskega koprivca, letno okoli 1000 ducatov. Prodaja se tudi izven Slovenije, največ v Zagrebu, Banjaluko, Beograd in Sarajevo.

Na Policah izdelujejo mlinske kamne. Obrt je že zelo stara in je bila včasih še bolj razširjena. Mlinske kamne izvažajo tudi na Dolenjsko.

V Strahinju izdeluje Santanek coklje in je to še zadnji ostanek nekdanj zelo razvite domače obrti.

V začetku tega stoletju je bila v Strahinju tudi še zelo razvita obrt za izdelovanje trakov, danes pa je popolnoma opuščena, ker je obrt izpodrinila industrija.

Prav tako so popolnoma opustili izdelovanje rokavic za ribiče, ki so jih še pred vojno izdelovali iz "arovice", t.j. iz blaga narejenega iz kravje dlake, konopnine itd. Rokavice so izdelovali največ v Strahinju inna Cegelnici. Na tisoče ducatov takšnih rokavic so pošiljali v Trst. Z vojno je ta obrt popolnoma propadla.

Iz arovice so včasih izdelovali tudi preproge.

Kmetiški domovi:

Najstarejše hiše so bile enonadstropne. Spodnji del je bil zidan, zgornji pa lesen. Hiše poznejšega nastanka so bile le pritlične, večinoma lesene in krite s slamo. Po požarih, ki so bili zelo pogosti, so hiše prezidavali. Pri nadstropnih zgradbah so pri obnavljanju opuščali leseno gradnjo gornjega dela in zidali vso hišo iz opeke, oziroma kamenja. Tudi pritličnih hiš niso več gradili po požarih iz lesa, ampak iz kamenja ali opeke. Tako so se hiše prenovile in ne najdemo v vsem okolišju nobene hiše v gorenjskem slogu.

Obleka:

Kakor povsod po naših krajih so tudi v Naklem izdelovali domače platno. Pri vsaki hiši so imeli dovolj lanu. Že pred vojno je postal lan zelo redek in danes ga otroci ne poznajo, kakor tudi kolovrata ne. Z opustitvijo lanu in platna so

opustili tudi domačo irhovino in narodno nošo.

Narodni običaji: Narodni običaji so biči včasih zelo številni, se pa vedno bolj opuščajo, kolikor bolj je ljudstvo izobraženo. Marsikateri običaj je znan samo še starejšim ljudem. Nekaj najznačilnejših običajev!

Pri krstu: Po krstu napravijo botrino, t.j. pojedino. K očiščevanju gre mati sama ali pa z babico, nikdar pa ne z botro. Največkrat nese mati k očiščevanju tudi otroka. Če ugasne materi prižgana luč, je to znamenje, da bo otrok kmalu umrl.

Pri poroki: Kmečke ohcet-ženitovanje z vsemi običaji in vražami, ki je še vedno zelo v navadi za borštom, se pri nas že zelo opušča. Tolar, t.j. tisti denar, ki ga zahtevajo vaški fantje kot odkupnino za nevesto, če je ženin iz druge vasi, ali, če se nevesta poroči v drugo vas, so včasih vedno zapili, zdaj pa ga skoro zmeram podare kakemu društvu. Pri pogajanju za tolar, ki traja včasih tudi več ur, ne smejo gošče vzeti ne ponujane jedi, ali pijače, niti ne smejo stati pod tramom, ako ima hiša lesen strpo, dokler ni pogajanje končano. Nato izstavijo navadno pismo šaljive vsebine. Pri razkošnih ženitovanjskih pojedinah imajo za začetek suho juho, t.j. iz prekajenega mesa.

Vraže pri poroki: Če na poročni dan vleče veter, se bosta zakonca prepirala, če dežuje, bo ženin pijanec, če pa sneži, bosta oba bogata. Če gori med poroko sveča na ženinovi strani z večjim plamenom, kakor na nevestini, bo ženin živel dalje od neveste in obratno.

Pri mrliču: Majhnemu otroku kupi venec na glavo botra, večji venec na krsto pa spleto vaška dekleta. Pri varovanju mrliča je na razpolago tobak in žganje in k varovanju prihajajo bližnji in daljni sosedje. Za pogreb morajo sosedom in sorodnikom ukazati t.j. da jih povabijo, naj gredo za pogrebom in pri tej priliki izroče vsakemu povabljenecu svečo, ki jo nese neprižgano za pogrebom. Tisti, ki čuva mrliča, tudi

"ukazuje" in organizira ves pogreb.

vraže pri pogrebu: Če se p^odkončanem pokopu oglasi zadnji veliki zvon, bo prvi prihodnji mrlič moški, če se oglasi srednji, bo ženska in če zadoni kot zadnji mali zvon, bo prihodnji umrl otrok.

O pustu: se nasemljenje vedno bolj opušča, pač pa napravijo iz starih nerabnih oblek in cunj, ki jih nagačijo s slamo slamnate može, ki jim pravijo pust. Takšnega pusta ima skoro vsaki otrok. Na pustni torek ob večerni Zdravi Mariji neso otroci vsak svojega pusta na taknjena na drogu v sprevedu po vasi s precejšnjim hrupom in zavijejo na njivo izven vasi. Tam pomečejo otroci puste na kup in jih med veselim vriskanjem zažgo. Domov prišedši dobe otroci za večerjo suho juho, meso bobe/krofe/.

Če se nihče ni poročil p predpustu, vlečejo povasi ploh

Če ugasne na sveti večer v sobi luč, bo v prihodnjem letu nekdo izmed družine umrl. Če med polnočnico čebele v panju zelo buče, bo dosti medu. Če naveliki petek dežuje, ne izda noben dež vse leta. Kdor pride v posete, mora sestiti, da ne odnese spanja. Mati mara prekrižati otroka, ko ga prinese od krsta da ga ne dobi v oblast hudobec. Svetega Vida ples se ozdravi če se vzame les treh križev, košček vrvi z božje poti in različno kožuhovino in se z vsem tem pokadi bolnika. Kadar pes tuji, nekje gori, ali pa se je kdo obesil, morda tudi umrl. Kadar nastane vihar, pravijo, da zvonit v cuge, in da se je nekdo obesil.

Mnogo drugih vraž se je že popolnoma opustilo in jih poznajo le še nastarejši ljudje.

Pripovedke:

Precej razširjena je pravljica o naklanskem jezeru. V davnih časih je bilo v naklanski kotlini jezero, ki je odteklo, ko so Lahji prekopali Temnik. Najbrže je to temen spomin na prebivalce Italije, ki so nekoč gospodovali pri nas, pa bodisi, da so bili to Rimljani, ali pa Benečani.

Druga pravljica pripoveduje: Ves svet, kar naga je videti ti z Gradišča, je pokrivalo nekoč jezero. Ljudje so stanovali na bregu jezera in ribarili, ker jim je primanjkovalo plodne zemlje za kmetovanje. Nekoč molijo k Materi Božji in sv. Nikolaju, naj jim pomagata, Teda j se prikaže na belem konju na parobku jezera mož v sijaju in drevi proti Temniku. Jahajoč čez najožji del temnika, so se konju udirala kopita, da je po njegovih stopinjah, kjer so nastale udorine, začela odtekati voda. Jezero je tako z velikim hruščem odteklo skozi Temnik v Savo.

Pravljica omenja tudi grad, ki je stal na robu gozda pri Strahinju in se je imenoval Beli ali Pusti grad./pri Šentane ku/, Ker je bilo še takrat jezero, se je grajska gospoda s čolnom vozila k sv. Nikolaju na izoliranem gričku, kjer so pastirji pasli svoje črede. Pozneje se je ta grad ugreznil v zemljo in danes ga prerašča goščava.

N A K L O dne 2. marca 1939.

K A Z A L O:

ZEMLJEPISNI OPIS OKOLIŠA:

lega	1
morfologija	1
klima	3
hidrografija	3
vpliv zemlje	4
opis naseljenih hiš	6
promet	7
politična razdelitev	8
vpliv pok. na ljudstvo	8
prerez ozemlja občine	
Naklo (graf. prikaz)	9

ZGODOVINA ŠOLSKEGA OKOLIŠA:

prazgodovina	1		
rimski doba	1		
srednji vek	1		
bližnji gradovi	2		
nakelsko sodišče	3		
Francozi	5		
revolucija 1848	6		
nastanek vasi	6		
požari	7		
cerkve	9		
Jožefove reforme	11	Marijin dom	25
opis cerkva	12	železnica	25
šolska kronika	15	pošta	26
učiteljstvo	17	trgovina	26
št. šolskih otrok	19	pletilna podjetja	27
krajevni spomeniki	20	obrt	28
občinska hiša	21	kmetski domovi	28
znameniti občani	21	obleka	28
društva	23	narodni običaji	29
mlekarna	24	pripovedke	30